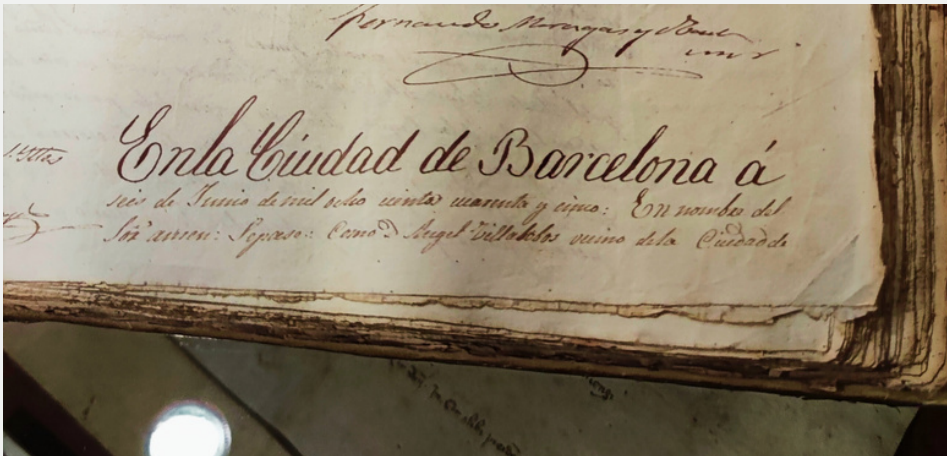

ESCRITURA DE CONSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT «GRAN COMPAÑÍA ESPAÑOLA DEL CAMINO DE HIERRO DE LA CIUDAD DE BARCELONA A LA DE MATARÓ»

Es commemoren els 175 anys de la posada en funcionament de la primera línia de ferrocarril de l'estat espanyol, entre Barcelona i Mataró, essent el viatge inaugural el 28 d'octubre de 1848.

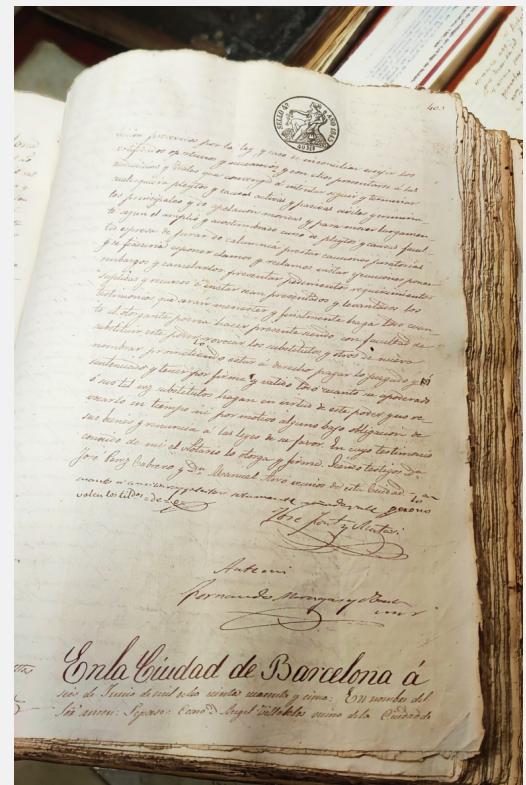
Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Ferran Moragas i Ubac, Protocolo que es el vigésimo segundo y primera parte de las escrituras, 1844, desembre, 25 – 1845, juny, 27, f. 405r-408r.
(AHPB, 1278/22; f. 405r-408r)

EL MOMENT

Aquest mes d'octubre es commemoren els 175 anys de la posada en funcionament de la primera línia de ferrocarril de l'estat espanyol, en territori peninsular, entre Barcelona i Mataró, amb el viatge inaugural el 28 d'octubre de 1848.

La primera implantació de la xarxa ferroviària catalana es feu amb capital privat per iniciativa de particulars. A continuació de la línia Barcelona-Mataró va entrar en funcionament la que connectava Barcelona amb Molins de Rei, a finals de 1854. Pocs anys més tard la companyia que l'explotava rebé l'autorització per allargar-la fins a Martorell, i ja en el 1861 es va rebre la concessió per estendre-la fins a Tarragona. Reus i Tarragona quedaren enllaçades el 1856, allargant-se la línia fins a Lleida el 1879. Barcelona es comunicà amb Girona, via Granollers, el 1862.

Tarragona i Barcelona quedaren connectades amb França el 1878. En aquell any també es fundà la Companyia dels Ferrocarrils de Valls a Vilanova i Barcelona, que comunicà la capital del Garraf amb Barcelona el 1881. Francesc Gumà i Ferran fou el gran impulsor d'aquesta línia, i un cop inaugurada s'involucrà en el projecte d'estendre-la fins a Madrid, via Saragossa, passant per Reus i Móra la Nova. Aquesta ampliació l'acabà finalitzant la companyia que havia unit Tarragona i Barcelona amb França.

Aquest mes presentem la constitució de a «Sociedad Anónima Gran compañía española del camino de Hierro de la ciudad de Barcelona a la de Mataró»

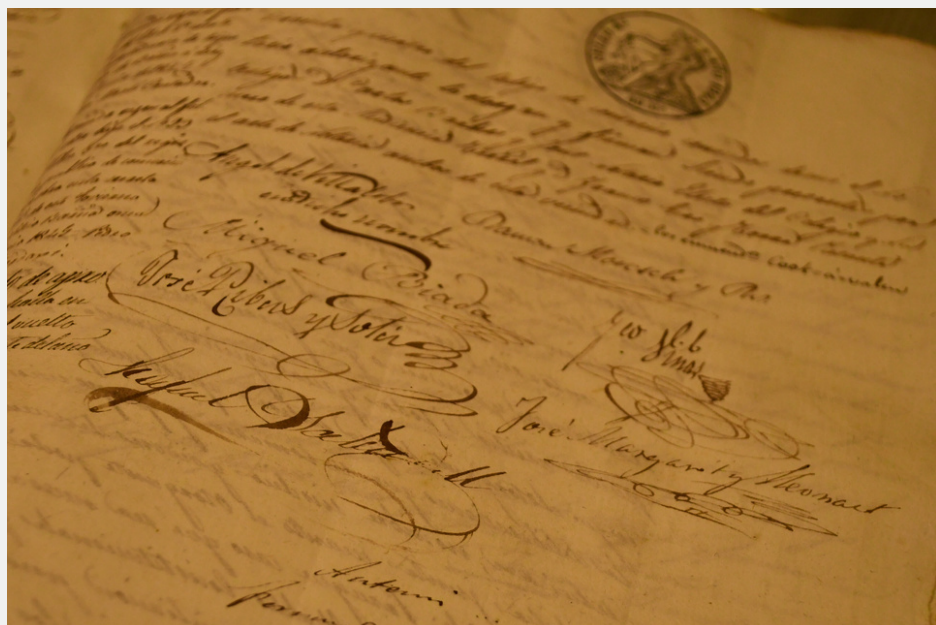
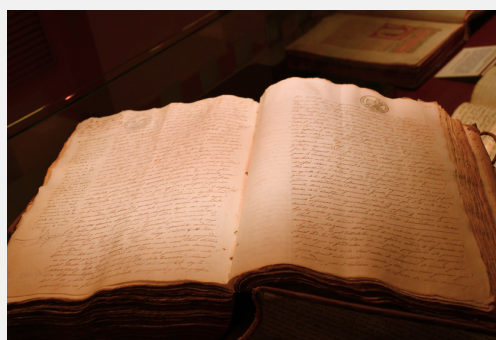
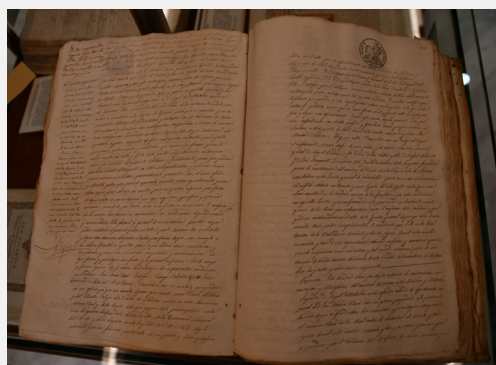
EL DOCUMENT

Presentem com a Document del Mes d'octubre del 2023 l'instrument notarial en el qual es materialitzà la Constitució de la societat «Gran compañía española del camino de Hierro de la Ciudad de Barcelona a la de Mataró», que havia estat autoritzada pel Reial decret de 23 d'agost de 1843. Com iniciativa privada, autoritzada per l'administració, aquesta societat tenia la missió de construir, conservar i utilitzar el «camino de Hierro entre Barcelona y Mataró».

La dita societat, que es creà mitjançant el present instrument notarial, el dia 6 de juny de 1845, s'organitzà amb un conjunt de divuit punts.

La «Sociedad Anónima Gran compañía española del camino de Hierro de la ciudad de Barcelona a la de Mataró» fou constituïda per Josep Maria Roca, del comerç, resident a la ciutat de Londres, representat pel seu apoderat especial, Angel Villalobos, veí de Londres, resident a la mateixa, d'una part, i els membres de la Junta directiva nomenada en la Junta general d'accionistes, del 31 d'agost de 1844, Ramon Maresch i Ros, Miquel Biada, Francesc Viñas, Josep Ribas i Solà, Rafael Sabadell i Josep Margarit, de l'altra part. La Junta directiva havia d'estar composta per set accionistes espanyols residents a la ciutat de Barcelona, propietaris, com a mínim, de 10 accions cadascú; i per quatre accionistes britànics, que en cas de no assistir a les sessions de Junta serien representats per un apoderat.

La societat es constituí amb un capital social de 20 milions de reals de billó, dividits en 10.000 accions de 2.000 reals. 5.000 accions foren adquirides, per mediació de Josep Maria Roca, per accionistes britànics, i les restants 5.000 es reservaren per ser venudes en l'estat espanyol. La Junta directiva quedà facultada per emetre 1.000 acciones addicionals del mateix valor, essent en aquest cas 500 per al Regne Unit i 500 per ser venudes a la ciutat de Barcelona. El règim d'obligacions adquirides pels compradors de les accions de la societat, tant pel que fa als pagaments com a la transmissió de les accions fou estipulat en aquest instrument notarial.

LA FIGURA DE JOSEP MARIA ROCA

La transcendència de Josep Maria Roca en el desenvolupament del projecte fou molt important. En aquest acte jurídic cedí a la dita Societat, de la qual també n'era fundador, les concessions i els privilegis atorgats a ell en virtut del Reial decret de 23 d'agost de 1843.

La societat, per tant, volgué reconèixer la tasca d'impuls al projecte de Josep Maria Roca, per això en el punt dotzè s'establí que esdevindria director de la companyia amb «iguales atribuciones y emolumentos que los demás directores» i això «hasta seis meses después de concluido el camino de hierro» i a partir d'aquell moment quedaria «únicamente director honorario».

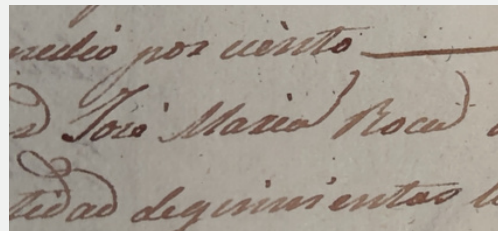
La figura de Josep Maria Roca també fou clau en el projecte alhora de vincular inversors britànics i de facilitar l'arribada a Catalunya d'enginyers britànics i de material de tot tipus per a la construcció de la línia de ferrocarril també procedent del Regne Unit. Les seves actuacions foren remunerades per part de la Junta Directiva amb una comissió de 1,5%. Igualment, la Junta Directiva s'obligà a restituir-li la quantitat de 500 lliures esterlines pel contracte que va realitzar amb Mr. Locke, a París, el 16 d'abril de 1844, tant bon punt hi haguessin els primers ingressos. I a més a més, es preveia que, un cop pagades totes les despeses, quan els beneficis excedíssin del 6% del capital social, Josep Maria Roca percebria el 10% del que s'excedís d'aquest 6% com a soci fundador i en agraïment pels serveis prestats a la companyia. Un dret que se li atorgà de forma hereditària i transferible. Es fa la salvetat, però, que en els anys en els quals els beneficis no superessin el 6%, Josep Maria Roca no percebria cap quantia i els beneficis serien repartits entre els accionistes.

DISSOLUCIÓ DE LA SOCIETAT

Quan es donés el cas de la dissolució de la societat, tots els seus béns serien venuts, i d'aquests beneficis es procediria a reintegrar el capital inicial dels accionistes, un cop realitzat això, si quedés romanent aquest seria repartit igual que els beneficis superiors al 6% durant els exercicis dels anys en que hauria funcionat la societat.

S'establí igualment el procediment d'arbitratges externs en cas que hi hagués «disidència» entre alguns dels socis i la Junta Directiva. Cadascuna de les parts nomenaria un àrbitre, i en cas de persistir la discòrdia, els dos arbitres, al seu torn, en triarien un tercer. Els dictàmens dels arbitres s'establiren com inapel·lables, exhaurint la via dels tribunals.

La transcendència de Josep Maria Roca en el desenvolupament del projecte fou molt important.

PER CONÈIXER MÉS

[Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, notari Ferran Moragas i Ubac, 1834-1877.](#)
Vegeu: Cases i Loscos Lluïsa, Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, VII. Segle XIX (1801-1862), Col·lecció d'Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya, 33, Barcelona: Fundació Noguera, 2012, [consulta: 16/10/2023]

Arxiu Comarcal del Maresme, Web commemorativa del 175 aniversari, <https://175tren.elmaresme.cat/> [consulta: 23/10/2023]

Museu del Ferrocarril a Móra la Nova, <https://museuferrocarril.cat/> [consulta: 16/10/2023]

Museu del Ferrocarril de Catalunya, de Vilanova i la Geltrú, <https://www.museudelferrocarril.org/index.asp>, [consulta: 16/10/2023]

EL NOTARI FERRAN MORAGAS I UBAC

El document va ser autoritzat pel notari Ferran Moragas i Ubac, el dia 6 de juny de 1845

El «auto de aprobación» de la constitució de la societat es produí el 11 de desembre de 1846, quan es va inscriure en el Tribunal de Comerç de la ciutat de Barcelona l'escriptura de la dita societat a partir del dictamen positiu del lletrat consultor del Tribunal. Tal com es remet en nota al marge esquerra del foli 408r del tratat instrument de constitució de la Societat. La protocol·lització del dit «auto» la feu el mateix notari, Ferran Moragas Ubac, amb data 12 de desembre (vegeu: Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Ferran Moragas i Ubac, Protocolo que es el vigésimo sexto y la tercera parte de las escrituras, 1846, octubre, 1 - 1846, desembre, 24, f. 341v-342r [AHPB, 1278/26; f. 341v-342r]).

En els volums del protocol del referit notari Moragas es localitzen desenes d'instruments notariaus autoritzats per ell referents a diverses les gestions que la «Gran compañía española del camino de Hierro de la Ciudad de Barcelona a la de Mataró» va anar realitzant per portar a terme la construcció de la dita línia de ferrocarril.

